

Allahy: jedna nepřiliš povedená brožura

M. Hrib (vedoucí autorského kolektivu), S. Bílý, P. Čupa, J. Heteša, Š. Husák, E. Kordiovský, P. Macháček, J. Machovec, A. Prax, O. Pražák, J. Prokop, M. Rigasová, J. Rožnovský, I. Sukop, V. Tlapák a J. Vybíral: *Allahy*. Revitalizovaná rybníční soustava. 91 str. Pro Biosférickou rezervaci Dolní Morava, o. p. s., vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, [Břeclav], 2007. ISBN 978-80-903759-0-1.

Kritické recenze, kdysi zcela běžné, jakoby vyšly z módy. Mnohem častěji se místo nich setkáváme s neurčitým literárním útvarem na pomezí minirecenze a reklamy. V tomto případě je žádoucí učinit výjimku, neboť pojednávání dílko je pozoruhodné obsahem, formou i účelem.

Rybníčky popisované v brožuře *Allahy* se nacházejí na Břeclavsku v severozápadním cípu Bořího lesa mezi Valticemi, Hlohovcem a Lednicí. Jde o soustavu pěti (v historické době sedmi) rybníčků na potoce Alochu, který pramení severně od Valtic a přibližně po třech kilometrech se vlévá do Prostředního rybníka zhruba uprostřed jeho jižního břehu. Přinejmenším z botanického hlediska jde o dlouho známou lokalitu s výskytem četných ohrožených a chráněných druhů rostlin, neboť s rostoucí intenzitou hospodaření na sousedních Lednických rybnících se Alochy, stojící stranou hospodářského zájmu, staly útočištěm mnoha organismů, jimž nesvědčí eutrofizace vody ani absence skutečného letnění rybníků.

Na přelomu srpna a září 2000 byly čtyři z pěti rybníčků v režii Lesního závodu Židlochovice (s. p. Lesy České republiky) během dvou týdnů vyhrnuty. Zásahu, který je v brožuře označován jako revitalizace, nepředcházela žádná přírodovědecká průzkum, a proto neexistují ani podklady, které by umožnily jeho efekt jakkoli zhodnotit. Už samotné časové rozvržení prací však jasně hovoří o katastrofálním nedostatku biologické a ochranné erudice: rybníčky byly odbahněny během jednoho nebo dvou týdnů. Že byl takový zásah vzhledem k výskytu zvláště chráněných druhů nezákonný, ponechme stranou. Vyhrnutím však byla skoro zničena jediná tehdy známá populace protěže žlutobílé v českých zemích (viz Ochrana přírody 57: 176–178, 2002). Přitom kvůli ochraně hmyzu a obojživelníků bylo podstatně vhodnější rybníky vyhrnovat postupně, tj. každý rok jeden. Takový postup totiž umožňuje kolonizaci odbahněných rybníků faunou z rybníků neodbahněných. Též bylo nezbytné do rybníčků vrátit část sedimentu se semeny bahenních a vodních rostlin (to se stalo teprve na základě mé dodatečné intervence pouze u rybníčku Aloch IV); rovněž výsledná podoba Alochu VII měla být jiná než dnes.

Již na první pohled upoutá brožura kultivovanou grafickou úpravou (I. Jandáková). Grafička zvolila minimalistický přístup s omezeným množstvím grafických prvků, a dává tak vyniknout skvostným fotografiím P. Macháčka. Bohužel však současně nerespektuje osvědčené konvence knižní sazby, a tak se celoplošné fotografie objevují na lichých stranách, zatímco nové kapitoly začínají na stranách sudých; obzvláště rušivě působí fotografie uprostřed seznamu literatury. Přehlednosti textů by prospělo odsazení odstavců nebo mezery mezi nimi. Tabulky i obrázky jsou popsány dole, ačkoli tabulky se v literatuře všech žánrů odnepaměti popisují nahoře. Kromě toho mají v různých částech brožury různý styl a na str. 53–57 nejsou popsány vůbec. K použité sazbe by se rovněž lépe hodila jiná úprava tabulek, než je obligátní *excelová* mřížka.

Text brožury se skládá ze 17 částí, na jejichž zpracování se podílelo 16 autorů z nejrůznějších oborů. Jednotlivé kapitoly popisují lokalitu z geografického hlediska, krajinné souvislosti, historii rybníčků, klima, půdy a odtokové poměry, řasovou flóru, cévnaté rostliny, vegetaci, vodní bezobratlé, entomofaunu, ryby, obojživelníky a plazy, lesnické hospodaření v okolí, technické aspekty úprav rybníků a možnou další péči. Na první pohled jde o velmi

heterogenní soubor, jehož jediným pojítkem je právě téma, a už vzhledem k této heterogenitě i velkému autorskému kolektivu byla editace textu velmi obtížná. Pojďme se proto podívat, jak se jednotliví autoři se svými tématy vyrovnali a jak se dílčí texty podařilo spojit v jeden celek. Napřed však ještě poznámka k tomu, jaký název autoři pro popisované území zvolili.

Jako dobré vodítko se nabízela třeba mapa Pavlovské vrchy a dolní Podyjí č. 88 z edice Klubu Českých turistů, jejíž místopis bývá spolehlivý. Ta v druhém vydání z roku 2001 označuje potok i malou vyvýšeninu vpravo od silnice do Lednice jako *Aloch*, což je jméno zaniklé středověké vsi. Vykládá se jako odvozenina z německého *Aal-Loch*, tj. úhoří dolík. V několika starších mapách s německým místopisem je rovněž doložena podoba *Allach*, vodohospodářská mapa má *Alah* (viz str. 6). V každém případě nemá toto jméno v češtině oporu v příbuzných slovech, což usnadňuje jeho zkomolení. Chybnou analogií se jménem Boha v Koránu (*al-Láh*; český pravopis ve shodě s původní výslovností připouští jen podobu *Alláh!*) se proto časem z *Alochu* nebo *Allachu* stal *Alah*. Že je lidová etymologie mylná, M. Hrib jasně říká na str. 6, ale přesto mu zřejmě nevyhovoval ani jeden z existujících a správných tvarů, a proto se rozhodl pro pravopisný paskvil *Allah*. Jenže při počesťování se vypouštějí zdvojené souhlásky, což platí i o slovech přejímaných z dialektu. Psaní s dvěma *l* je tedy hyperkorektní, tudíž chybné, a jen prohlubuje víru v chybnou lidovou etymologii. O tom, jak málo přemýšlel vedoucího autorského kolektivu o důsledcích své volby, ukazuje fakt, jakou pravopisnou past svou volbou připravil ostatním autorům, neboť skoro všemi texty se jako Ariadnina nit vine pravopisně nenáležitý tvar *Allahovy rybníky*. Tvrdý plurálový tvar *Allahy* v názvu publikace i krátké *a* však ukazují, že o žádnou osobu, natož pak božskou, určitě nejde. Jenomže přídavná jména přivlastňovací se odvozují pouze od jmen osob, zatímco vztah k místu se při odvozování od zeměpisných jmen vyjadřuje hlavně adjektivy s příponou *-(s)ký*: správně tedy např. *alošský*. *Pallach VII* (palach = orobinec) na str. 31 může snad být už jenom překlep.

Již při zběžném prolistování je zřejmé, že jednotlivé příspěvatelé dodali texty nejružnější odborné i stylistické úrovně. Dle mého názoru zcela profesionální a stylisticky i obsahově přiměřené dílo představuje popis entomologických zajímavostí okolí Alochů (S. Bílý): textu nelze vytknout nic a je zajímavý i srozumitelný pro čtenáře, kteří s entomologií nemají nic společného. Vzhledem k odbornosti autora se však text zabývá především entomologickými zajímavostmi okolí, nikoli rybníků samotných. Nad jiné vynikají i kapitoly věnované historii rybníční soustavy (E. Kordiovský), řasové flóře (J. Heteša), a zejména vodním bezobratlým (I. Sukop); ve všech případech jde o zkušené autory, kteří mají co sdělit a dokážou své myšlenky formulovat. Někde ve středu pomyslného žebříčku se nacházejí kapitoly věnované klimatu (J. Rožnovský), půdám a vodě (A. Prax), flóře a vegetaci (Š. Husák), ptákům (P. Macháček) nebo lesnickému hospodaření (M. Hrib), ačkoli některé z nich svým obsahem i stylem odpovídají spíš technické zprávě a potřebovaly by více nebo méně přepracovat. Naopak upovídáné kapitoly o krajinných souvislostech (M. Rigasová) nebo o budoucí péči o rybníčky (J. Vybíral a P. Čupa) by vyžadovaly přepracování úplné: informační kvalita je zde nepřímo úměrná množství slov, v prvním případě je výklad naprosto nepřehledný, takže se čtenář ztrácí, v druhém se zbytečně opakují údaje z úvodní kapitoly, dalších částí textu i závěru a vše je opentleno dokola opakovanými bezobsažnými frázemi.

Konkrétní obsahové a formální připomínky k jednotlivým pasážím textu lze uvést jen výběrově, neboť jich jsou desítky, ne-li stovky. Rozhodně nesouhlasím s interpretací mapy prvního vojenského mapování, jak je předestřena na str. 16. Podle srovnání s mapovou výsečí reprodukovanou na str. 17 i současnou situací jsou na mapě z roku z 1780 zachyceny rybníčky Aloch I–V, nikoli I, II, IV, V a VII, jak uvádí autor, a na místě dnešního Alochu VII je zátoka Prostředního rybníka. Tomu odpovídají i tamtéž citované archivní hospodářské údaje včetně

rozlohy. Na mapě z roku 1850 (str. 17) k nim pravděpodobně přibyl Aloch VI, zatímco Aloch VII má stále ještě podobu zátoky Prostředního rybníka s malým ostrůvkem v místě dnešní hráze. Redaktor ani recenzent rovněž neměli přehlédnout, že rybníčky leží *západně*, nikoli *východně* od Nového Dvora (str. 16), stejně jako stálo za vysvětlení, že tajemný nápis *Viertel unter [dem] Manhartsberg* na rámu mapové sekce je jen starší označení pro dolnorakouský *Weinviertel*.

Je škoda, že autor popisu flóry a vegetace na str. 36–43 opomněl práci z roku 2004 z časopisu *Příroda*, kde je velký počet konkrétních údajů vztahujících se k rybníčkům, o tři roky starší text ve vlastivědné monografii Valtic i sborník s výsledky floristického kurzu České botanické společnosti v Břeclavi z roku 1996. Velké rozpaky budí formální úprava kapitoly: fytoocenologické snímky patří do rukopisu závěrečné zprávy, nikoli do popularizující brožury pro veřejnost. Byli-li autor i redaktor toho názoru, že je třeba uvést výčty všech rostlin zaznamenaných při terénním průzkumu, bylo určitě možné upustit od rozlišení hráze, pravého i levého břehu a seznam prezentovat formou abecedně uspořádané tabulky tištěné petitem. Také není pravda, že jména rostlin se řídí Klíčem ke květeně České republiky z roku 2002 (srov. str. 36), ve kterém jsou *Polygonum lapathifolium* (str. 37) i *P. amphibium* (str. 38 a jinde) zařazeny do rodu *Persicaria*. Rostlina jménem *Epilobium parvifolium* (str. 37) neexistuje. Zkracování jmen rostlin ve snímcích postrádá logiku: na str. 38 je ve snímku nejdříve *C. demersum* a teprve o tři řádky níž *Ceratophyllum submersum*, na str. 40 vlevo je ve snímku s pokryvností 1 neznámý taxon *subsp. serotinus*. Nechápu, proč je na téže straně porost s dominancí růžkatce *Ceratophyllum submersum* klasifikován jako *Ceratophylletum demersi*. Přehled rostlinných společenstev je pro laiky naprosto nesrozumitelný: k tomu by bylo potřeba aspoň rozlišit (např. odsazením) jména asociací od jmen svazů a také vynechat autory jmen jednotek fytoocenologické klasifikace všude, nejen u některých asociací. A konečně, na obrázku na str. 43 je bahnička vejčitá (*Eleocharis ovata*), nikoli *E. palustris*.

Skutečnou perlou sborníčku je pojednání *Průzkum výskytu druhového zastoupení ryb obojživelníků a plazů* (O. Pražák). Upoutá hned název a vše pokračuje v podobném duchu na následujících šesti stránkách. Překvapivě je výhradně v této kapitole uplatněno číslování, a to zcela nekonvenčním způsobem: po bodu 3 *Výsledky monitoringu* následuje 3.1 *Ryby* a hned pod tím (bez textu) 3.2 *Komentář k jednotlivým druhům ryb* (přízemní čtenář žijící v zajetí konvencí by očekával 3.1.1), poté 3.3 *Diskuse k výskytu ryb*, 3.4 *Obojživelníci...* Některé formulace jsou opravdu cimrmanovské, např. popis pozorovacích metod na str. 52, stejně jako obrat *v období mezi 22.00–23.00* tamtéž. Na str. 53 autor slovem *viz* (= podívej se) odkazuje na sdělení elektronickou poštou, které naštěstí nikde otištěno není. Následuje několikastránkové defilé nabubřelých, rádoby vědeckých formulací o skutečnostech, které lze výstižně vyjádřit jednoduchými větami (*viz* následující kapitolu o ptácích jako pozitivní příklad). Nevím, co autor editorovi provedl, ale otištění textu v této podobě nelze považovat za nic jiného než zlomyslnost nebo pomstu. Pochybnosti pak vzbuzuje interpretace zjištěných změn v zastoupení obojživelníků (str. 57 a 58): zjištěné změny lze interpretovat nejen jako úspěch revitalizace, ale též jako postupné zotavování populací po katastrofálním zásahu do jejich životního prostředí. Rozhodnout to však nelze, neboť srovnávací data z doby před zásahem nejsou.

Značné výhrady mám k návrhům budoucí péče o Alochy (J. Vybíral a P. Čupa): pokud chceme udržet parkový ráz okolních ploch, je skutečně nutná pravidelná seč; naopak mulčování chrání sice před zarůstáním dřevinami, ale nebrání ukládání sedimentů, a zejména poškozuje entomofaunu. Budou-li rybníky Aloch III a IV několik let po sobě bez vody, bylo by asi vhodné koncem vegetační sezóny vegetační kryt dna mechanicky narušit. Údržba okolního lesoparku a sečení ploch se jistě obejde bez leteckého snímkování a spíš než evidenčními plochami kultur by

se měla řídit názorem sadovníků a botaniků. Keramické žlaby mezi jednotlivými rybníky (str. 80) necht' raději zůstanou mezi nikdy neuskutečněnými momentálními nápady.

Jako čtenář jsem při četbě většiny kapitol trpěl. Výčet stylistických neobratností by byl opravdu nekonečný. Kromě výše uvedených stojí za pozornost třeba předlouhé nesrozumitelné věty na str. 68 i jinde, nesmyslné obraty jako *společenství živočichů a ekologicky chráněná a navštěvovaná oblast u lednického zámku* (obojí na str. 72) nebo vyjádření, že *po provedeném zásahu je nutno prověřit nepropustnost vyhrnutých den pedologem* (str. 78; živá osoba se stává nástrojem, nejspíš pedologickou sondýrkou). Jako by to nestačilo, obsahuje text i triviální gramatické chyby: viz např. str. 42, kde se praví, že *v přehledu společenstev jsou zaznamenány i ty, jejichž...*, nebo vybočení z větné vazby na str. 53, kde se dovídáme, že [...] *je často chována xantoforická aberace zlatého jesena označovaného jako Leuciscus idus aberr. orfus*. Z dalších drobností spíš technického rázu na sebe upoutá třeba tabulka na str. 72, kde třetí a čtvrtý řádek mají stejný název, a přesto obsahují rozdílná čísla. Jiné údaje téže tabulky, např. na řádcích 7–9, jsou nesrozumitelné. Botanika uhodí i do očí i fakt, že jeden a týž druh se jmenuje na různých místech jinak (správně např. trnovník akát a *Robinia pseudacacia*, nikoli akát bílý ani *R. pseudoacacia*), ale to už jsou jenom drobnosti, stejně jako víc než půlstoletí nepoužívané rodové jméno *Heleocharis* (str. 33). Výčtem četných nedostatků a nepořádků v seznamu literatury čtenáře unavovat nemíním.

Kámen úrazu celého podniku spočívá dle mého názoru v několika okolnostech. Zejména je vidět, že autoři jednotlivých statí zřejmě nevěděli, co mají napsat. Někteří proto poskytli přiměřený populárně naučný text, zatímco jiní dodali technický text určený původně do závěrečné zprávy. To druhé jen mimoděk dokládá i zapomenutý kousek textu na str. 71, kde se dozvídáme o *přiložených křivkách zrnitosti*. (Žádný strach, milý čtenáři, zrnitostní křivky se nakonec do brožury nedostaly!) Po shromáždění příspěvků měla nastoupit redakční práce: některé příspěvky bylo třeba vrátit k připravení nebo dokonce vyřadit, jiné přepracovat a postarat se o to, aby jednotlivé kapitoly na sebe navazovaly, nepřekrývaly se a tvořily logický celek. Pokud by se o to vedoucí autorského kolektivu aspoň pokusil, tak by mj. zjistil, že např. jeden z autorů viděl v rybníčku Aloch I v roce 2006 zlaté karase (str. 44), jiný však zlaté jeseny (str. 53), další v Alochu VII hejna drobných ryb do velikosti násady (str. 34), jiný tamtéž až půlmetrové kapry (str. 54). Potom měla následovat skutečně fundovaná recenze a jazyková redakce. Místo toho však zřejmě shromážděné texty šly rovnou do sazby a odtud bez korektur (viz např. rozbitou sazbu na str. 23) do tiskárny, čemuž odpovídá i výsledek, tj. luxusně vypravená, ale obsahově naprosto nevyvážená a mizerně zredigovaná brožura. Po jejím přečtení navíc není jasné, komu je vlastně určena. Pro vědce to nebude: těm bohatě stačí závěrečná zpráva vystavená na webu, např. ve formátu *pdf*, což nestojí nic. Laiky se zájmem o přírodu by naopak více potěšila brožurka třeba polovičního rozsahu, zato však s čtivými texty zbavenými neužitečných technických podrobností. Peníze ušetřené na rozsahu by bývalo bylo možné vynaložit právě na redakční úpravy. Těžko se proto zbavit dojmu, že díky účasti zvučných jmen má publikace sloužit především jako dodatečné ospravedlnění unáhlené, odborně nedostatečně podložené a často kritizované revitalizace soustavy rybníčků na potoce Aloch. Jde však bohužel spíše o ryzí ukázkou neschopnosti BR DM efektivně využít svěřené peníze, v tomto případě zhruba 150 tis. korun.

Abych závěr nebyl tolik pesimistický, tak musím poctivě uvést, že současný stav flóry a vegetace rybníčků Aloch III–V není horší, než byl před jejich vyhrnutím, a že vzácné druhy rostlin vyhrnutí rybníků překvapivě vesměs přežily. O hmyzu našťestí nevíme nic. Naopak rybník Aloch VII byl vyhrnutím závažně poškozen: jedna z posledních populací vymírající pijavky lékařské v českých zemích zanikla a z nádrže s malým množstvím ryb, bohatou submersní

vegetací, rákosinami a průhlednou vodou je nyní tuctový produkční rybník takřka bez vegetace, která by stála za pozornost. Podobného názoru je botanik (str. 40), hydrobiolog (str. 47) i ornitolog, který se ze svého hlediska vyjádřil i nejlapidárněji (str. 60): *Po vymizení rákosin zmizeli i ptáci, v roce 2006 zůstal jen jeden pár lysky černé.* Nevím, kdo na rybníce skutečně hospodaří, ale je na státním podniku LČR jako správci státního majetku, aby jednal a zasadil se o návrat ke stavu před revitalizací. Samozřejmě pokud své ochránářské proklamace myslí aspoň trochu vážně.

Jiří Danihelka